

3. Поліщук І.О. Політична культура: категоріальне осмислення / І.О. Поліщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://politolog-ua.io.ua/s415050/polishchuk_igor._politichna_kultura_kategorialne_osmislennya.
4. Стрежнева М.В. Політична культура в різноманітних інтерпретаціях: аналіз спеціального поняття / М.В. Стрежнева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecsocman.hse.ru/data/647/962/1231/11.pdf>.

*ВЕГЕШ Микола Миколайович,
професор, доктор історичних наук*

УДК 321.01 (477): 323.22 (73)

ЗБІГНЕВ БЖЕЗІНСЬКИЙ ПРО ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ: ЕВОЛЮЦІЯ ОЦІНОК

Ключові слова: агресія, економічні санкції, українсько-російські відносини, З. Бжезінський, Європейський Союз, НАТО.

Американський державний і політичний діяч Збігнев Бжезінський зарекомендував себе як визначний історик та політолог завдяки фундаментальним дослідженням «Тоталітарна диктатура та автократія», «Безперервна чистка: політика за радянського тоталітаризму», «Радянський блок: єдність та протиріччя», «Політична влада: США / СРСР», «Великий провал: народження та смерть комунізму у ХХ ст.». Уже в них автор чимало місця приділяв Україні, акцентуючи на важливості її геополітичного місця в Європі.

Величезний резонанс викликала праця З. Бжезінського «Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи», в якій вчений розглядав Україну як «геополітичну вісь», країну, що допомагає трансформувати Росію: «Без України Росія перестає бути євразійською імперією. Росія без України все ще могла б претендувати на імперський статус, але тоді вона б стала переважно азіатською імперською державою... Втрата Україною

незалежності матиме негайні наслідки для Середньої Європи, перетворюючи Польщу в геополітичну вісь на східному кордоні об'єднаної Європи» [5, с. 112–113]. В іншій своїй праці З. Бжезінський наголошував, що Європа повинна всіляко сприяти наближенню України до стандартів Європейського Союзу та перспектив її членства в ньому. За іншої політики «Україна в силу своєї залежності буде розбурхувати все ще не викоринені імперські амбіції Росії» [1, с. 111, 147].

Останні роки відзначалися бурхливим розвитком політичних подій в Україні, які прикули до неї увагу всього світу. Революція гідності, анексія Росією Криму, а згодом російсько-українська війна... За всім цим уважно продовжує стежити Збігнев Бжезінський. Ще напередодні революції він пропонував включити Україну, Росію і Туреччину до Великого Заходу, тобто залишався прихильником інтеграції нашої держави до ЄС: «Україна, безперечно, потрібна для майбутніх зв'язків між Заходом і Росією як незалежна, демократична країна, що може успішно підтримувати добросусідські відносини з Росією, і водночас вона стане дедалі більше зв'язаною та обопільно відкритою щодо Європи». Разом з тим, вчений висловив занепокоєння з приводу того, що Україна почала втрачати свою роль в цих процесах і деградує її лідерство. Необхідно погодитись з висловлюванням З. Бжезінського, що «за Януковича українці обрали таку політику, яка рівнобіжно зменшує незалежність України від Росії. Разом із цим це зменшує і шанси на те, щоб стати частиною Європи» [7].

Детальну оцінку української політичної кризи З. Бжезінський виклав у своїй доповіді «Взаємна безпека під питанням? Росія, Захід і архітектура європейської безпеки». «Те, що ми зараз спостерігаємо в Україні, це, на мій погляд, не просто сварка, а симптом більш серйозної проблеми – а саме, поступового і стійкого підйому російського квазі-містичного шовінізму, який триває вже впродовж шести або семи років» – констатує політолог [2]. Для вченого не викликає сумнівів, що головну роль у цьому зіграв Путін, і зміст цієї нової концепції повністю визначає відносини Росії зі світом загалом і з Заходом зокрема. На думку З. Бжезінського, окупацію Криму та окремих районів Донецької і Луганської

областей України необхідно розглядати саме через призму розробленої в Кремлі концепції «великої російської цивілізації». Простежуючи паралелі з політикою Гітлера наприкінці 1930-х років, З. Бжезінський справедливо зауважує, що «концепція розділеного народу – це відправна точка для шовіністичних заяв про те, що суверенітет Росії поширюється на всіх російських людей, де б вони не перебували. І тим, хто знайомий з історією Європи до початку Другої світової війни, ці заяви неминуче здадуться до болю знайомими» [2].

США як з геополітичної так і ціннісної точок зору, повинні підтримувати Україну в її боротьбі з агресором. Разом з тим, вважає Бжезінський, багато залежить також від України: «Україну необхідно підтримати, якщо вона чинитиме опір. Якщо Україна не чинитиме опору, якщо безлад усередині країни збережеться і уряду не вдасться організувати ефективну систему національного захисту, тоді українську проблему треба буде вирішувати в односторонньому порядку, проте це може спричинити наслідки, які, ймовірно дестабілізуюче вплинуть на вразливі держави і на відносини між Сходом і Заходом загалом. І сили шовінізму всередині Росії стануть ще рішучішими» [4, 5]. Погоджувався Бжезінський із тими американськими політиками, які наполягали на передачі Україні окремих видів оборонної зброї: «Якщо Україну необхідно буде підтримати в її спробах чинити опір, українці мають знати, що Захід готовий допомогти їй. І немає ніяких причин приховувати цю готовність... І ми надамо зброю ще до того, як відбудеться сам акт вторгнення. Оскільки за відсутності цієї зброї зі спокуюсою вторгнутися і випередити інших буде вкрай складно боротися. Але значення має також і те, яку зброю ми надамо. На мій погляд, це має бути зброя, особливо ефективна у війні опору в умовах великих міст. Немає ніякого сенсу намагатися озброїти українців так, щоб вони могли протистояти російській армії на відкритому просторі: російська армія – це тисячі танків і командувачів, готових застосувати нищівну силу» [6].

На глибоке переконання З. Бжезінського Володимир Путін має зробити вибір з трьох основних варіантів дій: 1) він міг би спробувати досягти мирного врегулювання з Україною,

зупинивши посягання на її суверенітет та економічний добробут: 2) міг би й надалі підтримувати завуальовану військову інтервенцію, метою якої є сіяння хаосу в окремих регіонах України; 3) міг би окупувати Україну, скориставшись набагато більшим військовим потенціалом Росії. Що стосується останнього, то, на переконання вченого, такий варіант викликав би не лише швидку відплату з боку Заходу, але й український опір. Останні події Україні довели, що протягом порівняно короткого проміжку часу українці зуміли створити достатньо боєздатні збройні сили, які не тільки завдали агресору суттєвих втрат, але й зупинили просування агресора вглиб країни. Немаловажну роль відіграють санкції ЄС і США проти Російської Федерації, що відіграють роль стримуючого фактору.

Якщо на перших порах позиція З. Бжезінського дещо відрізнялася від офіційної американської політики стосовно України, то останнім часом відбувається певне зближення. Щодо питання наявності в складі України окупованої території, то питання доволі складне. З одного боку Росія неодноразово заявляла, що «питання Криму» взагалі обговоренню не підлягає. Однак, твердить Бжезінський, «сумнівно, що Київ колись погодиться відмовитися від Криму. Тому слід сподіватися лише на економічні санкції проти Росії». Піднімається питання створення так званої демілітаризованої зони, в якій не може бути ні військ, ні військових об'єктів. На думку вченого, з півострова слід було б вивести всі війська, закрити всі військові бази й порти. Сам Крим мав би суто номінально перебувати в юрисдикції України, практично ведучи абсолютно незалежний спосіб життя. За таких умов вступові України до НАТО формально нічого б не перешкоджало. Проте, вищенаведені думки Збігнева Бжезінського слід розглядати виключно як теоретичний варіант вирішення «української проблеми». Якою буде подальша доля Криму та інших окупованих територій багато в чому залежить від впливу цілого ряду факторів, які носять як внутрішній, так і зовнішній характер.

Використані джерела:

1. Бжезинский З. Еще один шанс: Три президента и кризис американской сверхдержавы. – М. : Международные отношения, 2007. – 240 с.
2. Бжезинский о Путине и санкциях: Гитлер никогда не интересовался тем, чтобы обогатится // http://censor.net.ua/news/342645/gitler_nikогда_особенно_ne_interesovalsya_tem_чтобы_obogatitsya_bjezinskiyi_o_putine_i_sanktsiyah
3. Бжезинский: Существует большой риск, что агрессия Путина не закончится на Украине // http://censor.net.ua/news/329980/suschestvuet_bolshoyi_risk_что_агрессия_putina_ne_zakonchitsya_na_ukraine_bjezinskiyi
4. Бжезинский: США стоит не унижать Путина и предложить ему выход из войны в Украине // http://censor.net.ua/news/329032/ssha_stoit_ne_unijat_putina_i_predlojit_ему_vyход_iz_voyny_v_ukraine_bjezinskiyi
5. Бжезинський З. Велика шахівниця: Американська першість та її стратегічні імперативи. – Львів – Івано-Франківськ: «Лілея НВ», 2000. – 224 с.
6. Запад должен предложить Украине оборонительное оружие для защиты крупных городов // http://censor.net.ua/news/341952/zapad_doljen_predostavit_ukraine_oboronitelnoe_orujie_dlya_zaschity_krupnyh_gorodov_bjezinskiyi
7. Сущенко Ольга. Збигнев Бжезинский о будущем Украины // <http://ruspravda.info/Zbignev-Bzhezinskiy-o-budushchem-Rossii-Ukraini-5555.html>